

Arkeol. n. 408/31.12.1998

VANTAA Satomäki

kivikautisen asuinpaikan
ympäristön koekaivaus

Simo Vanhatalo 1998

Kohteen nimi: Satomäki
Muinaisjäännöslaji: kivikautinen asuinpaikka (ei koekaivetulla alueella)
SKL-numero: 52
Inventointinumero:

Lääni: Etelä-Suomen lääni
Kunta, kunnanumero: Vantaa, 92
Kylä, kylänumero: Hakkila, 402
Tila, rek.no: Gammelkulla, 1:153
Kiinteistötunnus: 92-402-1-153
Maanomistaja: Bernt Weck
Katuosoite: Ohratie 9
Postinumero, -toimipaikka: 01370 Vantaa

Gt-kartta: 3
Peruskartta: 204304 Vantaa

Peruskoordinaatit: X: 695130 ±10m
Y: 255918 ±10m
Z: 21-25 m mpy

Rahoittaja: Museovirasto, koekaivausryhmä
Tutkimusaika: 11/05/98-22/05/98
Tutkimustapa: koekaivaus, koekuopat
Tutkimusala / kaivausala: 500/57 m²

Kaivauksenjohtaja: Simo Vanhatalo, HuK
Piirtäjä: Teija Nurminen, FM
Tutkimusavustaja: Maria Tyynelä, HuK
Kaivajat: 2, vapaaehtoisia lisäksi koekaivausryhmä I

Kaivauslöydöt: KM 31321:1-26, diar. 29/12/98

Valokuvat: 112075-112086, kuvat s. 11-13
Diat: 40689-40702

Gt-karttaote: GT 3, pain. 1994, s. 6
Peruskarttaote: PK 204304 Vantaa, pain. 1991, s. 7
Kartat: Yleiskartta 1:500, A4, s. 8.
Pinta- ja pohjavaaituskartta 1:100, A4, s. 9
Taso- ja profiilikartta 1:10, koekuoppa 549/149, A4, s. 10

Liitteet: -

Aikaisemmat kaivaukset: -
inventoinnit: -
tarkastukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1976, 1986
Tuula Heikkurinen-Montell 1985 (maakaasuputkilinja)

muut tutkimukset: -
muut tiedot: Helsingin seudun esihistorialliset kiinteät
muinaisjäännökset, 1980, kohde; 52.
Maakaasuputken kesän 1985 kenttätyöt, kohde; Vantaa 1
KM 20130:1-12 (saviastianpaloja, pii-, kvartsi- ja
löydöt: kivilaji-iskoksia), 20229:1-3 (kivikirveen katkelmia,
hioin), 20734:1-8 (taltan teelmä, saviastianpaloja,
piikaavin ja kvartsi-iskoksia), 23036:1-2 (kvartsi- ja
kvartsiitti-iskoksia)

Lähistön muinaisjäännökset: Vantaa, Sandåker (10); Vantaa, Jokiniemi; Vantaa,
Sandliden; Vantaa, Stenkulla
Lähistön löydöt: KM 26173, 27022, 27631, 28203, 28606 ym.

TUTKIMUSPERUSTE

Kahden omakotitalon rakennussuunnitelmat (asemakaavan muutoksen haku)

KOHTEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Tutkittava kohde sijaitsee noin 1.5 km koilliseen Tikkurilan rautatieasemasta, Keravanjoen länsirannalla.

Satomäen aikaisemmat kivikautiset asuinpaikkalöydöt ovat tulleet laajalta alueelta (600 x 150 m) Gammelkullan tilan lounais- ja pohjoispuolen pelloilta.

Tutkittava omakotitalon (25 x 13 m) rakennuspaikka (1) sijaitti pelloilla, Gammelkulla-tontin pihapiirin itäpuolella. Toinen rakennuskohde (3) sijaitti pihamaan pohjoisosassa, vanhan kuusiaidan eteläpuolella (ks. yleiskartta). Maanomistajan ensimmäisen suunnitelman mukainen kolmas rakennuspaikka sijaitti tontin eteläosan peltorinteellä, mutta tästä hankkeesta hän on luopunut.

Satomäen eteläpuolen maasto on Keravajokeen viettävää, pohjoispuolella on tasaista peltoaluetta. Pihamaa-alueen reunoja kiertää kapea hiekkavyöhyke, mutta pelloilla 23.50-22.00 m:n alapuolella maaperä muuttuu saveksi. Savivyöhykkeen reuna seuraa suunnilleen pellonreunaa. Tilan rakennukset on sijoitettu kalliopohjaiselle mäenlaelle, jota ympäröi puutarha ja vanha, runsaslajinen puusto. Vanhimmat puut on istutettu jo ilmeisesti 1800-1900-lukujen vaihteessa.

Satomäen pohjoispuolen pellon hiekkavyöhykkellä oli muutamia kvartsi-iskoksia (vrt. KM 20130 löytöpaikka). Satomäen eteläpuolella on useita laajoja, tutkittuja kivikautisia asuinpaikkoja.

KAIVAUSMENETELMÄT

Pelloille suunnitellulle omakotitalon rakennuspaikalle (1) kaivettiin 4 kpl 1x13 m suuruista, länsi-itä -suuntaista koeojaa (X-linja 16 gon). Tontin pohjoisosaan, kuusiaidan eteläpuolelle suunnitellulle omakotitalon rakennuspaikalle (3) kaivettiin 5 kpl 1x1 m suuruista koekuoppaa (ks. yleiskartta).

Kaivausvälineinä käytettiin peltomullan- ja turpeenpoistossa lapioita ja syvempiä kerroksia kaivettaessa lastoja. Koekaivausalueista ja sen ympäristöstä laadittiin yleiskartta mittakaavaan 1:500, karttapohjana käytettiin Vantaan kaupungin asemakaavakarttaa 1:2000 ja 1:500. Korkeusluku siirrettiin lähistöllä olevasta kiintopisteestä (no 4100, ks. yleiskartta) ja kaikki vaaitusluvut muunnettiin absoluuttisiksi korkeusluvuiksi (m mpy).

Koeojista ei piirretty tasokarttoja, koska niissä ei näkynyt mitään muinaisen ihmisen jättämiä jälkiä. Koekuopan 549/149 taso 3 ja länsi- ja itäprofiilit piirrettiin. Kaivausten lopussa koeojat ja -kuopat peitettiin. Tutkimusalueelta otettiin 12 mustavalkovalokuvaa ja 14 diakuvaa. Lähistön avoimet maanpinnat, pellot, maanteiden leikkaukset ja ojien reunat tarkastettiin.

KAIVAUSHAVAINNOT

Koeoja-alue oli käytössä olevaa peltoa. Pellon pintamaa oli ruokamultaa ja sen alta alkoi kova savi- tai pehmeämpi hiekkakerros. Historiallisen ajan ja kivikautiset löydöt olivat sekaisin ruokamultakerroksessa. Alimmassa koeojassa (500/200-213) oli laajempi hiekkainen alue, mutta täälläkin eri-ikäiset löytökerrokset olivat sekoittuneet. Kivikautisia löytöjä ei tullut ylemmästä koeojasta. Kivikautisen löytöaineiston esiintyminen ei korreloi hiekan esiintymisen kanssa, mutta toisaalta savisesta tai multaisesta maasta on vaikeampi havaita pienempiä kivikautisia löytöjä. Koeoja-alueelta ei löytynyt mitään kiinteitä kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia rakenteita.

Tontin pohjoisosan rakennuspaikan 2 koekuopassa 549/167 löytyi yksi kampaleimoin koristeltu saviastianpala. Kuopan lävisti vanha lounais-koillis -suuntainen oja, joka oli nurmikon tasauksen yhteydessä täytetty. Ojassa oli kivikautinen löytö muun resentin aineksen seassa. Koekuopassa ei ollut havaittavissa mitään kivikautisia rakenteita, vaikka hiekan punaruskea väri vaikutti lupaavalta.

Koekuopassa 549/149 näkyi selkeitä muinaisia rantavallikerrostumia (ks. taso- ja profiilikartta, kuvat 12 ja diat 40701-702). Kuopan profiileissa näkyi etelään kohoava tummanharmaa hietajuova, joka on muoin muodostunut pohjoistuulten tai jäiden aiheuttamien rantavoimien vaikutuksesta. Harmaan juovan alla oli pehmeä vaaleanruskea hiekkakerros. Löytöjä ei tästä kuopasta tullut. Myös koekuopassa 548/161 oli samanlainen harmaa juova ja kovia ruostemaaläikkiä.

Kaivausalueiden havaintojen perusteella tutkittavien rakennuspaikkojen kohdilla on ollut viljelytoimintaa ainakin 1700-luvulla, jos kuparirahaa ja liitupiipun varrenkatkelmaa käytetään ajoittavina löytöinä. Ensimmäisten kyntötöiden takia hiekkainen pintamaa kivikautisine löytöineen on sekoittunut eikä koskemattomasta maasta löydy mitään kivikauteen viittaavaa.

LÖYDÖT JA LÖYTÖMÄÄRÄT

Kivikautisia löytöjä tuli koeoja- ja koekuoppa-alueilta hyvin vähän, 17 kpl ja 1151.4 g. Koekuopasta 549/149 löytyi kaivausten ainoa kampaleimoin koristeltu saviastianpala (:17). Se löytyi vanhasta täytetystä ojasta resentin aineksen seasta. Kaksi muuta, kivikauteen ajoittuvaa saviastianpalaa löytyi alimmasta koeojasta (500/206-207). Kvartsiaineisto koostui 3 kaapimesta ja 7 kvartsi-iskoksesta, joista yksi löytyi Satomäen länsipuolen pellolta. Pintalöytöihin kuului myös isku- tai survinkivi (:14) ja hioimenkatkelma (:15). Muutamia historialliseen aikaan kuuluvia löytöjä (:19-26), mm. v. 1750 1 äyrin kupariraha (:19), liitupiipun katkelma ja saviastianpaloja otettiin talteen vertailuaineistoksi.

LÖYTÖJEN MÄÄRÄT JA SUHTEELLINEN JAKAUMA KAPPALE- JA PAINOMÄÄRIEN MUKAAN
(kaivauslöydöt ja mukaan otetut irtolöydöt)

ESINE	KPL	%KPL	PAINO	%PAINO
HIOIMEN KATKELMA	1	5.5%	502.0	43.2%
ISKU- TAI SURVINKIVI	1	5.5%	415.0	35.7%
KIVILAJI-ISKOKSIA	2	11.1%	192.2	16.6%
KVARTSI-ISKOKSIA	7	38.9%	35.6	3.1%
KVARTSIKAAPIMIA	3	16.7%	9.8	0.8%
PII-ISKOKSIA	1	5.5%	1.4	0.1%
SAVIASTIANPALOJA	3	16.7%	5.4	0.3%
YHTEENSÄ	18	≈100%	1161.3 g	≈100%

YHTEENVETO

Koekaivausten havaintojen perusteella voidaan todeta, ettei suunnitelluilla rakennuspaikoilla ole merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Satomäen kaakkoispuolen kivikautisten löytöjen määrä on kuitenkin melko pieni, joten alueella ei ole kivikaudella todennäköisesti asuttu intensiivisesti, vaan oleskeltu tilapäisesti. Satomäen eteläpuolella olevat runsaslöytöiset kivikautiset asuinpaikat ovat sijainneet suotuisimmilla alueilla. Satomäki on ilmeisesti ollut pohjoistuulille altis paikka. Alueen maaperän savisuus on myös vähentänyt paikan käyttöä. Gammelkullan tilan alue on myöhemmin hyvin tiheään rakennettu, joten mäen keskiosan tutkiminen olisi hankalaa.

Satomäen eteläpuolelta 1970-luvun lopulla löytyneet runsaat irtolöydöt (KM 20130:6-12 ja 20229:1-8) ovat korostaneet alueen arkeologista arvoa. Nämä löydöt kuulunevat paremmin Vantaa Sandåkerin (SKL 10) kivikautisen asuinpaikan piiriin. Satomäen pohjois- ja kaakkoispuolen löydöt (KM 20130:1-5, 23036:1-2 ja 31321:1-26) muodostavat oman ryhmänsä.

Helsinki 31/12/98

Simo Vanhatalo

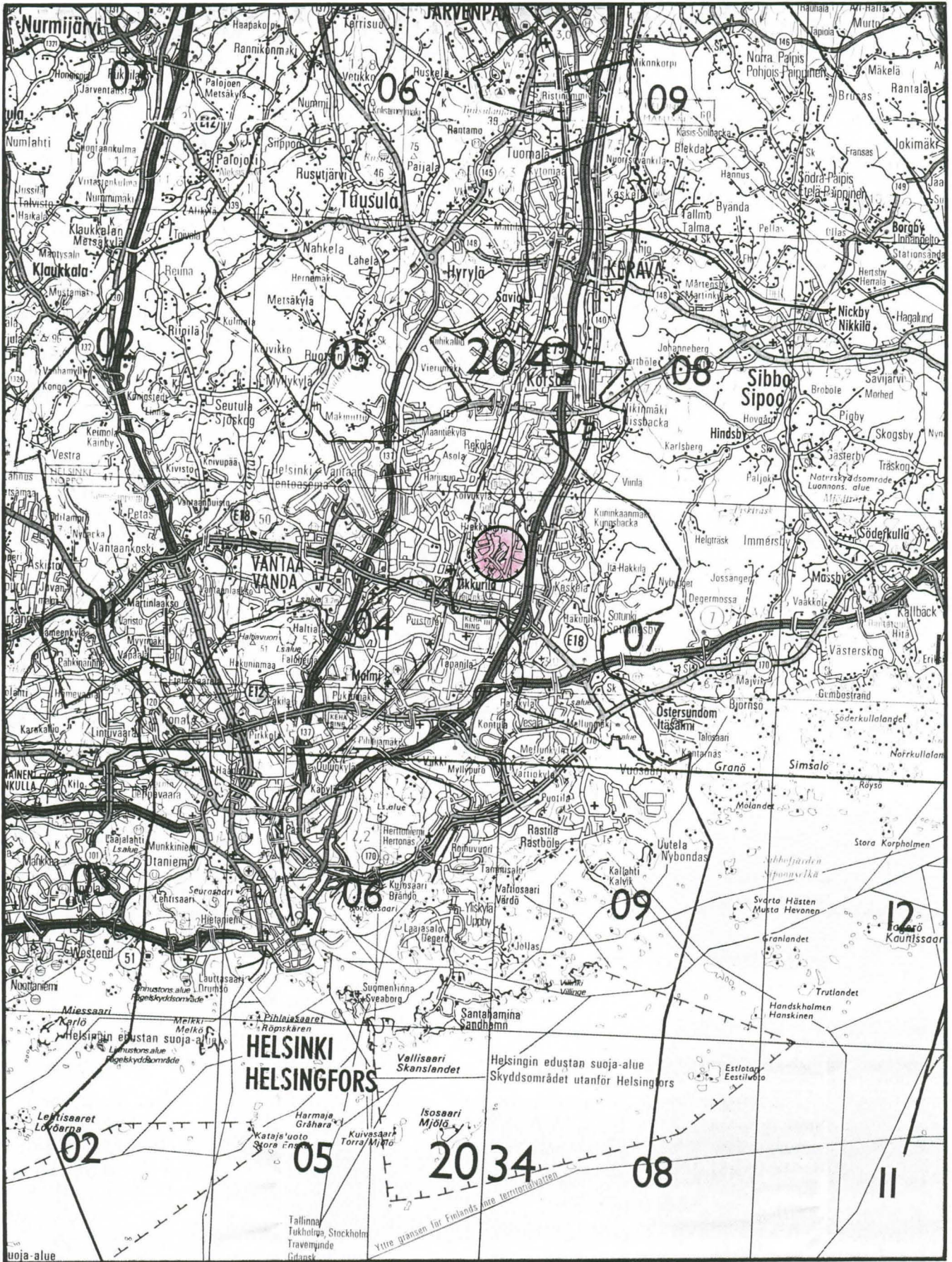
Simo Vanhatalo, HUK

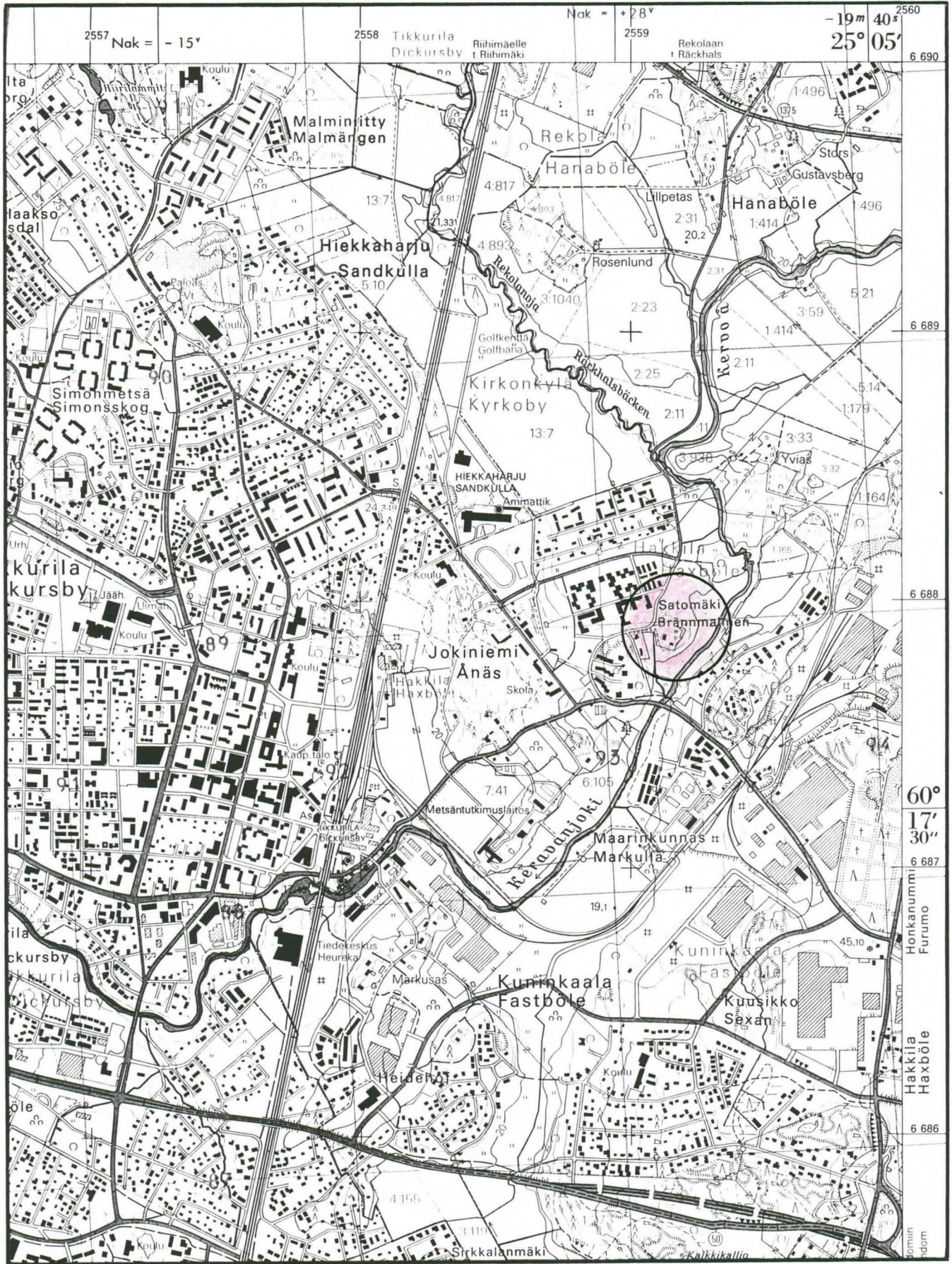
VALOKUVA- JA DIALUETTELO

VANTAA Satomäki 1998

kuvaaja: Simo Vanhatalo 1998
negatiivikoko: 6x6

- F.112075 / K.1 Satomäki ja Gammelkulla, kuvattu lounaasta.
- F.112076 / K.2 Satomäki ja Gammelkulla, kuvattu etelälounaasta.
- F.112077 / K.3 Satomäki ja Gammelkulla, kuvattu etelästä.
- F.112078 / K.4 Koeoja-alue ja rakennuspaikka 1, kuvattu itäkaakosta.
- F.112079 / K.5 Koeoja 500/200-213, kuvattu länsiluoteesta.
- F.112080 / K.6 Koeoja 506/200-213, kuvattu länsiluoteesta.
- F.112081 / K.7 Teija Nurminen (vas.) ja Maria Tyynelä koeojaa 506/200-213 mittamassa, kuvattu länsiluoteesta.
- F.112082 / K.8 Koeojan 524/200-213 vanhan vesijohtolinjan paikka, kuvattu länsiluoteesta.
- F.112083 / K.9 Koeoja-alue, taustalla Keravanjoki, kuvattu pohjoiskoillisesta.
- F.112084 / K.10 Koekuoppa-alue ja rakennuspaikka 3, kuvattu etelästä.
- F.112085 / K.11 Koekuoppa-alue ja rakennuspaikka 3, kuvattu lännestä.
- F.112086 / K.12 Koekuopan 549/149 taso 3, kuvattu itäkaakosta.
- D.40689 Satomäki ja Gammelkulla, kuvattu etelälounaasta.
- D.40690 Satomäki ja Gammelkulla, kuvattu kaakosta.
- D.40691 Koeoja-alue ja rakennuspaikka 1, kuvattu eteläkaakosta.
- D.40692 Koeoja 500/200-213, kuvattu itäkaakosta.
- D.40693 Koeojan 500/200-213 länsipää, kuvattu itäkaakosta.
- D.40694 Koeoja 506/200-213, kuvattu itäkaakosta.
- D.40695 Koeoja 512/200-213, kuvattu itäkaakosta.
- D.40696 Alpo Forsström kaivaa koeojan 512/200-213 syvennystä, kuvattu pohjoiskoillisesta.
- D.40697 Koeojan 524/200-213 vanhan vesijohtolinjan paikka, kuvattu itäkaakosta.
- D.40698 Koeoja-alue ja rakennuspaikka 1, kuvattu pohjoiskoillisesta.
- D.40699 Koekuoppa-alue ja rakennuspaikka 3, kuvattu etelästä.
- D.40700 Koekuoppa-alue ja rakennuspaikka 3, kuvattu etelälounaasta.
- D.40701 Koekuopan 549/149 taso 3 ja länsiprofiili, kuvattu itäkaakosta.
- D.40702 Koekuopan 549/149 taso 3, kuvattu etelälounaasta.

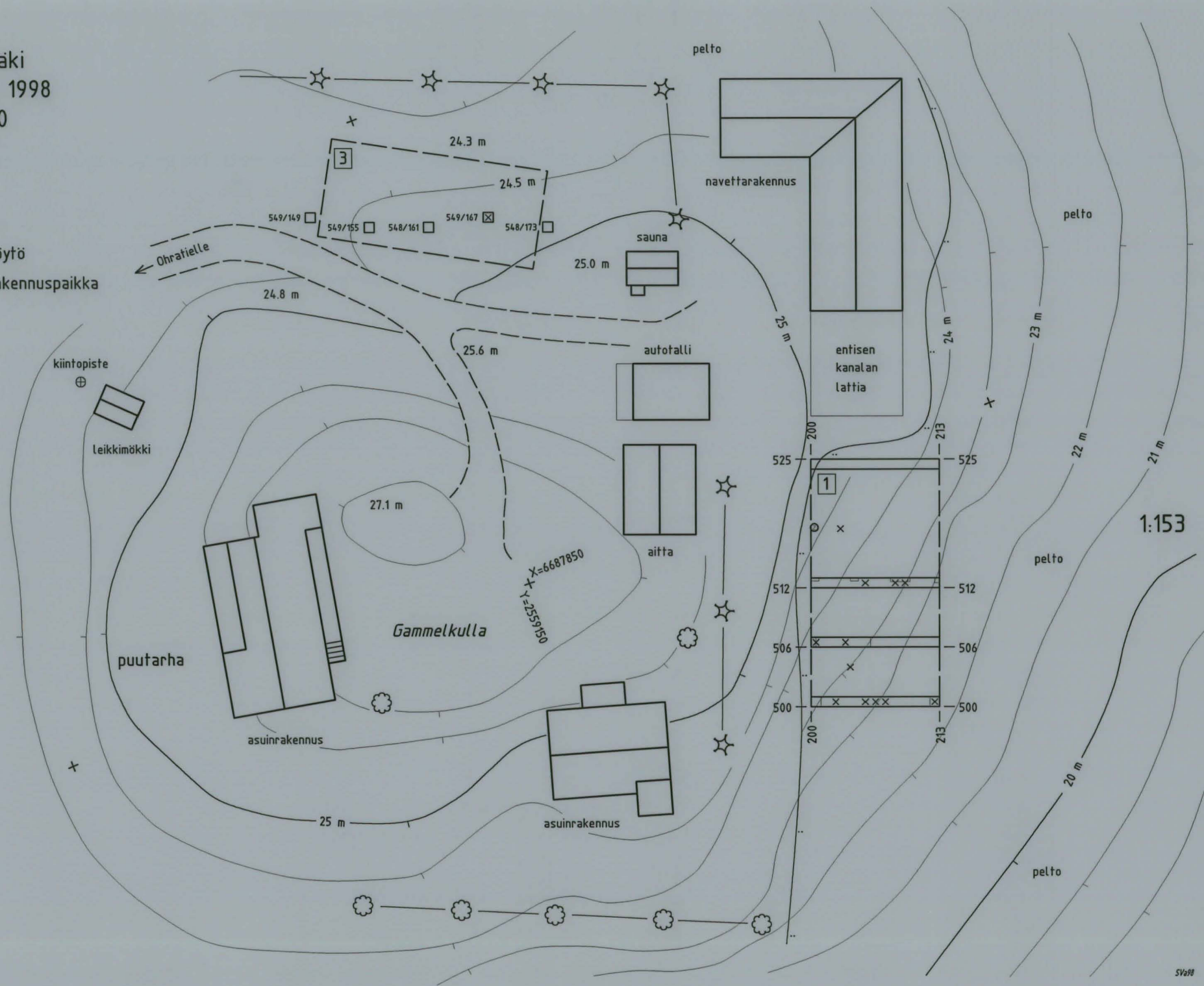
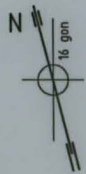

VANTAA Satomäki
Simo Vanhatalo 1998
yleiskartta 1:500

piirt. Simo Vanhatalo

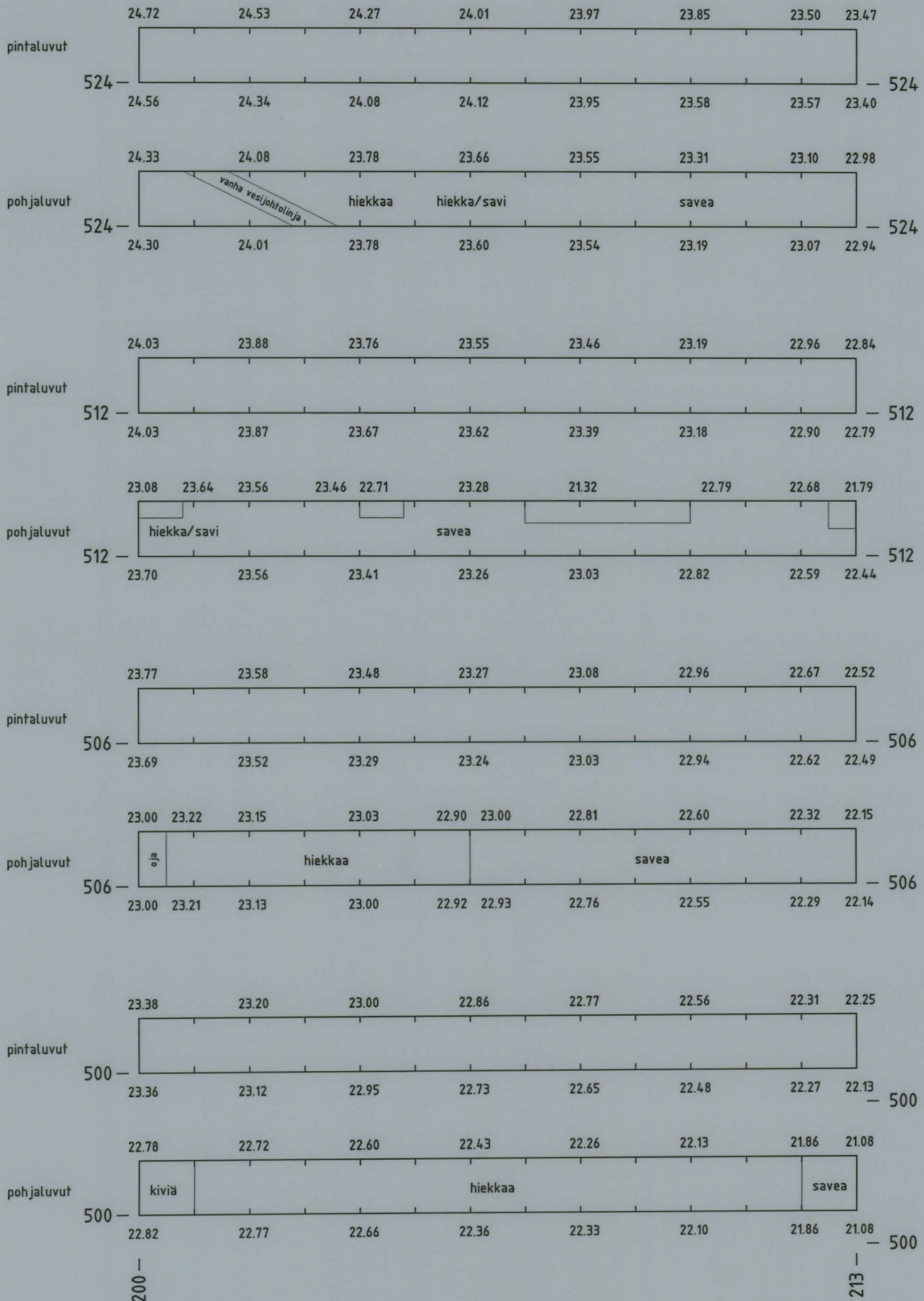
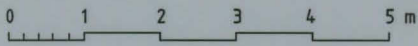
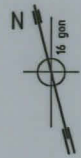
- koeaja
- koekuoppa
- kivikautinen löytö
- suunniteltu rakennuspaikka

0 5 10 m

1:153

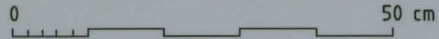
VANTAA Satomäki
 Simo Vanhatalo 1998
 pinta- ja pohjavaaituskartta 1:100, korkeudet m mpy

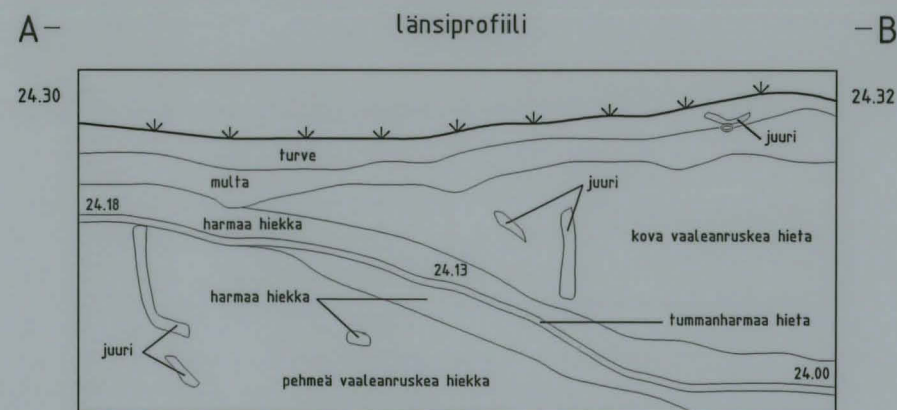
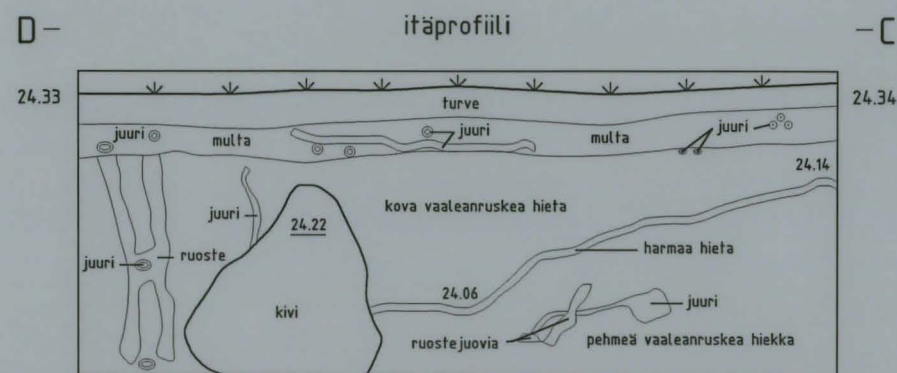
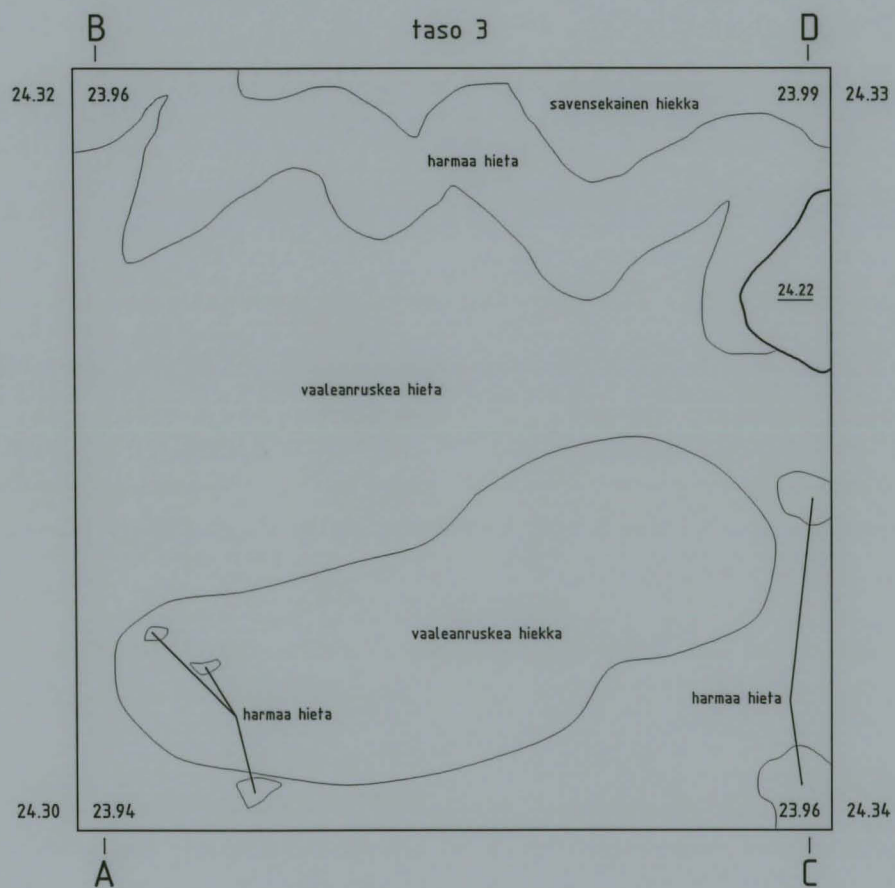
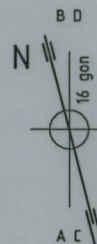
VANTAA Satomäki

Simo Vanhatalo 1998

koekuoppa 549/149: taso 3 & länsi- ja itäprofiilit

mk 1:10 50 cm

piirt. Teija Nurminen & Simo Vanhatalo

VANTAA Satomäki

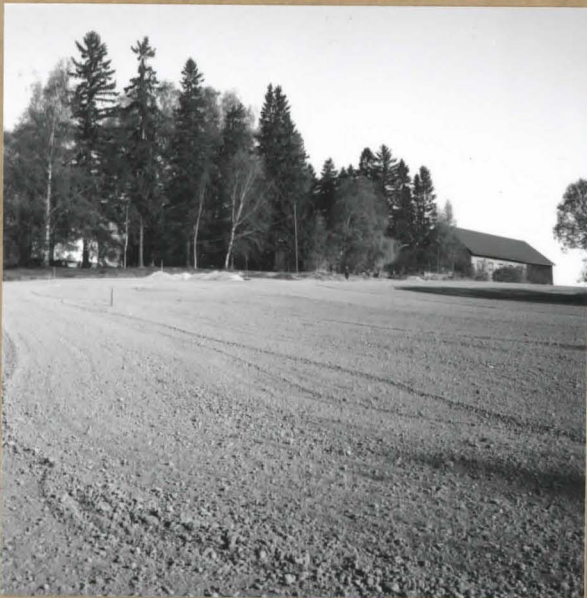
S. Vanhatalo 1998

KUVA 1. F. 112075
SATOMÄKI JA GAMMELKULLA,
KUVATTU LOUNASTA.

KUVA 2. F. 112076
SATOMÄKI JA
GAMMELKULLA,
KUVATTU ETELÄLOUNASTA.

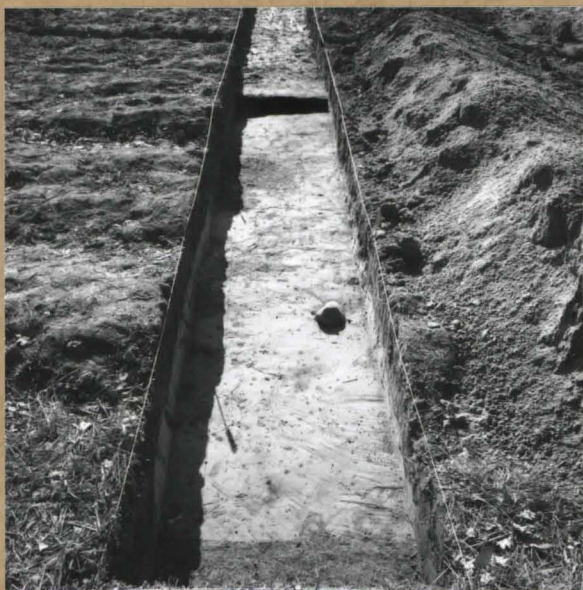
KUVA 3. F. 112077
SATOMÄKI JA GAMMELKULLA,
KUVATTU ETELÄSTÄ.

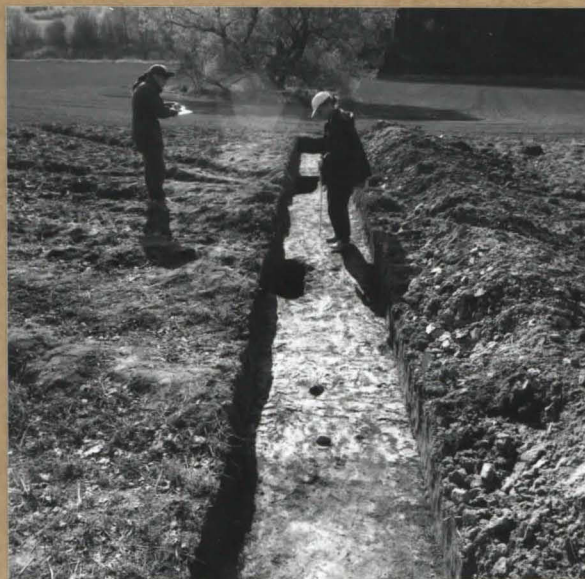
KUVA 4. F. 112078
KOEJÄ - ALUE JA RAKENNUS-
PAIKKA 1, KUVATTU ITÄ-
KAAKOSTA.

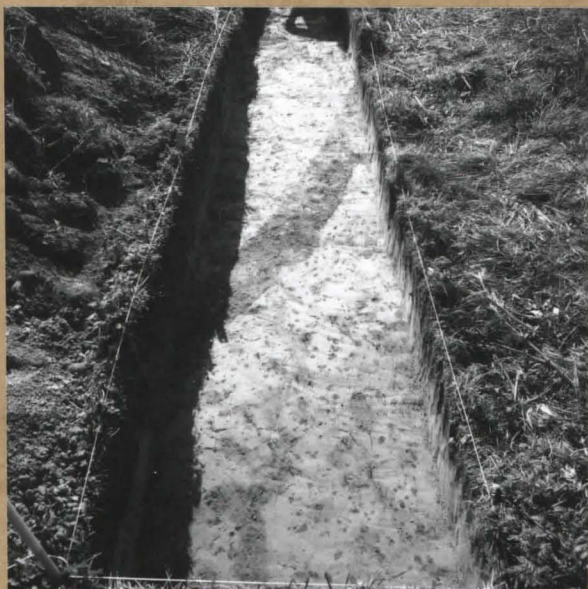
KUVA 5. F. 112079
KOEJÄ 500/200-213,
KUVATTU LÄNSILUOTEESTA.

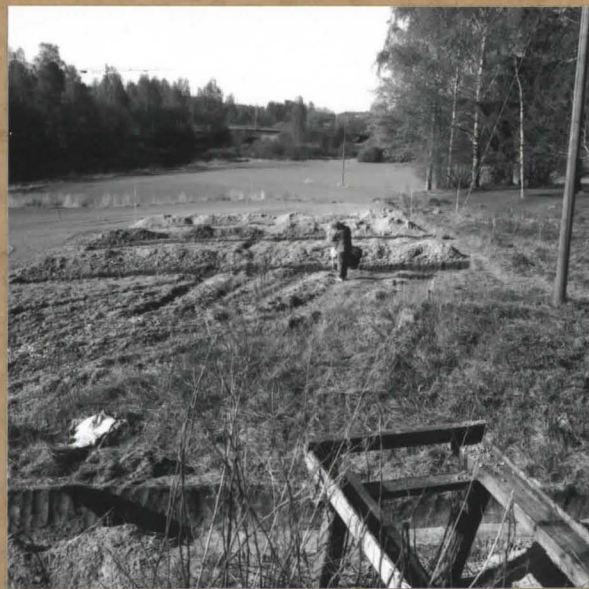
KUVA 6. F. 112080
KOEJOJA 506/200-213,
KUVATTU LÄNSILUOTEESTA.

KUVA 7. F. 112081
TEIJA NURMINEN (VAS.) JA MARIA
TYYNELÄ KOEJOJAA 506/200-216
MITTAAMASSA, KUVATTU LÄNSI-
LUOTEESTA.

KUVA 8. F. 112082
KOEJOJAN 524/200-213 VANHAN
VESISOHTOLINJAN PAIKKA,
KUVATTU LÄNSILUOTEESTA.

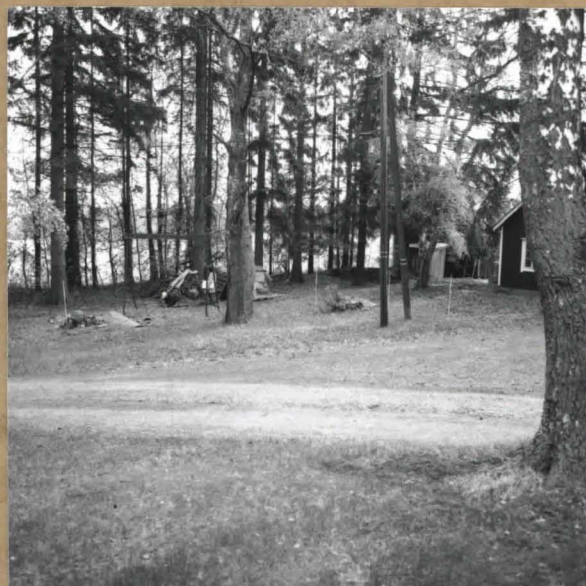
KUVA 9. F. 112083
KOEJOJA-ALUE, TAUSTALLA
KERAVANSOKI, KUVATTU
POHJOISKOILLISESTA.

VANTAA Satomäki

S. Vanhatalo 1998

KUVA 10. F. 112084
KOEKUOPPA-ALUE JA RAKENNUS-
PAIKKA 3, KUVATTU ETELÄSTÄ.

KUVA 11. F. 112085
KOEKUOPPA-ALUE JA RAKENNUS-
PAIKKA 3, KUVATTU LÄNNESTÄ.

KUVA 12. F. 112086
KOEKUOPAN 549/149 TASO 3,
KUVATTU ITÄKAAKOSTA.